

**294. Somogydöröcske, Temetői-dűlő
(KÖH 88091)
(Somogy m.) Kö**

A falu középkori temploma helyéről a faluban járatos dr. Sipos Imre SJP atya tájékoztatott. Elmondása szerint a templom a jelenlegi temető mellett, a ravatalozótól É–ÉK-re 40–50 m-re feküdt. Január 21-én a templom törmelékét a megadott helyen, a falu É-i részén, a K-i utca feletti fekvő temetőtől É-ra, egy kb. 20 m széles erdősávban azonosítottam. Az erdősáv és a temető közti kb. 100×100 m-es területen nemrég gyümölcsöst telepítettek, amelynek É-i kerítése az erdősáv mentén fut. A kerítésoszlopok tövében néhány méshabarcos téglatöredéket találtam, amelyek K felé sűrűsödnek. A kerítés É-i oldalán az erdősáv 1-2 m széles D-i sávjában helyenként sok tégladarabot figyeltem meg, amelyek néhol több tenyérnyi területen, összefüggően borítják a felszínt. A kerítéstől D-re, a csemeték közti füves részen elszórta találtam csak tégladarabkákat kb. 10 m szélességben. A kb. 100 m hosszú erdősáv Ny-i 10–20 m-t leszámítva annak teljes hosszában, Ny-ról K felé sűrűsödve figyeltem meg építési törmelékét. A középkori falu helyét nem tudtam meghatározni, az erdősáv közelében mindenestre nem találtam leleteket.

K. NÉMETH ANDRÁS

**295. Somogytúr, Hegyalja-dűlő
(KÖH 49253)
(Somogy megye) U**

A Kaposvári Rippl-Rónai Múzeum a Dél-balatoni szennyvíz-program keretében végzett megelőző feltárást a lelőhelyen. 2014. augusztus 25. és 26-án 3 m-es árkot nyitottunk a vezeték nyomvonalán, amelyben a dunántúli vonaldíszes kultúra népének két gödrét tártuk fel. Ezek a lelőhely Ny-i, dombtetőn lévő részén voltak, a K-i, mélyebben fekvő részeket nagy mélységig a dombról lemosódott rétegek fedték, ebben számos kerámiatöredéket találtunk, de objektum nem volt itt észlelhető.

Munkatársak: Nyári Zsolt, Stunya Péter.

MOLNÁR ISTVÁN

**296. Sonkád, Északi-forduló
(KÖH 89259)
(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Ú, I**

A Tisza–Szamos–Túr–közi tározók tervezett anyagnyerői és töltései területén terepbejárást végeztünk. A tavaly év végén megkezdett K-i vésztározó nyomvonal bejárást folytattuk 2014. január 8-án. A Sonkád és Tiszabecs közötti, Tiszáig tartó K-i szakaszt jártuk be (kb. 9 km), amely nagyjából a 491-es országúttal, annak Ny-i oldalán, párhuzamosan halad. A terület nagyobbik fele bejárható, kisebb részben elkerített, zárt kert, valamint Tiszabecs határában egy részt vegyes, főleg nyárfából álló erdő fedi. A bejárható rész kisebbik, szántott felében lehetett érdemben régészeti megfigyelést tenni. A vizsgált szakaszon az alábbi új lelőhelyet azonosítottuk be.

A lelőhely ÉK–Dny tájolású, a 491 j. műút K-i oldalán, az Északi-Forduló nevű dűlőben fekszik. A lelőhely ÉK–Dny irányú, megközelítőleg 345 m hosszú, 145 m széles. A szántásból néhány újkori cseréptöredéket gyűjtöttünk össze, egy töredék feltehetőleg régészeti korú, de töredezettsége miatt pontosabb keltezésre alkalmatlan. Bár az út túloldalát nem lehetett

vizsgálni, legelő borítja, azzal a résszel, ahonnan a cserepeket gyűjtöttük, enyhén kiemelkedik környezetéből, így indokoltnak tartottuk egybe vennünk.

KÖRÖSFŐI ZSOLT

**297. Sorkikápolna, Dombi-dűlő (összevont)
(Dombi-dűlő I-IV.)
(KÖH 68835)**

(Vas megye) Ő, U, R, Ró, Á, Kk

2013 júliusában terepbejárást végeztünk Sorkikápolnán, a Dombi-dűlőben, örökségvédelmi hatástanulmány készítése céljából jelen van.

A terepbejárással vizsgált 098/3 hrsz.-ú terület és környezete a Sorok-patak platószerű magaspártján helyezkedik el, ahol a nyilvántartás szerint a különböző korú régészeti lelőhelyek már akkor is fűzrészre sorakoztak.

A gázos területet a beruházó tárcsázással tette alkalmassá a megfigyelésre, így viszonylag kedvező feltételek mellett végezhetjük a munkát. A vártak megfelelően a terepbejárást során gazdag és változatos kerámiaanyagot gyűjtöttünk. A legkorábbi időszakot a neolitikum (DVK, lengyeli kultúra) jelentette. A leletek meghatározó részét, azonban a jellegtelenséget őskori kerámiák jelentették. Ezeket felül néhány római, Árpád-kori, és késő középkori kerámiatöredéket találtunk. A leletanyag elhelyezkedésében korszakbeli törvényszerűséget nem lehetett megfigyelni. A műszeres felderítés során egy római (Kr.u. 4. sz.) bronzérme került elő a vizsgált terület ÉNy-i részén. Úgy tűnt, hogy a terület teljes egészében régészeti szempontból érintett, habár a DK-i részen csak gyér leletanyagot tapasztaltunk.

2013. szeptember és október folyamán a vizsgált területen a beruházó 26 kutatóárkot alakított ki, hogy tájékozódjon a területen található kavicsvagyion mértékéről. A földmunkák mellett régészeti szakfelügyeletet láttunk el. Ennek során 9 szondában összesen 22 régészeti korú objektumot figyeltünk meg, és tártunk fel. Az objektumok közül 9 cölöplyuk és 13 gödör volt. A rendszert nem alkotó cölöplyukak kivételével minden objektum tartalmazott korhatározásra alkalmas leletanyagot.

12 jelenség a késő neolitikus lengyeli kultúrához köthető. Ezek jellemzően leletgazdag, kerek, ovális, vagy nagyobb méretű amorf gödrök voltak, melyeknek jellegzetes igen sötét, faszene-paticsos betöltésük volt. A gödrökből előkerült kerámiaanyagot a csőtalpas tálak, hegyes, csőrszerű butyöfkülek, plasztikus butyökök és a vörös festés gyakori alkalmazása jellemezte. A 2. sz. gödör alján egy egész edény nagyobb töredékei hevertek. A 18. sz. gödörben a Stichband kerámia jellegzetes tűzdelt díszítésű importedényének töredékei kerültek elő. Az edényekhez tartozó töredékek mellett agyagkanalakat, két idolt és radiolaritból készült köeszközöket találtunk.

A 19. sz. jelenség egy lekerekített sarkú téglalap alakú, sekély Árpád-kori gödör volt, melyben sem oszlophelyet, sem tüzelőberendezést nem találtunk. A gazdag, bekarcolt csigavonallal díszített, főleg fazekakhoz tartozó kerámiaanyag mellett egy vaskés töredéke került elő belőle.

A szakfelügyelet a terepbejárással némileg eltérő eredményre jutott a lelőhely méreteit illetően. Úgy tűnt, hogy a lelőhely mégsem terjed ki a 098/3 hrsz.-ú terület D-i végében lévő részre, az itt kialakított kutatóárkok ugyanis üresnek bizonyultak.

Bár az eddigi adatokból kiderült, hogy a bányatelek egy kimondottan intenzív lelőhelyen fekszik, ennek ellenére a tulajdonos a bánya további bővítése mellett döntött.

Így 2014. július 14-én kezdtük meg a bővítéshez kapcsolódó minősített szakfelügyeletet. Ekkor egy nagyjából 22×34 m kiterjedésű területet humusztunk le, és kutattunk meg. Összesen 25 objektumot tártunk fel, melyek neolitikus és Árpád-koriak voltak. Közülük két kemence is volt, mindkettő a hozzá tartozó hamus gödörrel. Alapozás nélküli platnijuk agyaggal tapasztott volt. Objektumaink többsége kerek, ovális, néhány esetben alakatlan gödör volt, melyből korjelző kerámiatöredékeket, paticsot, és kevés állatcsontot tartalmaztak. A feltárás során a már megismert lengyeli település további objektumai mellett, a DVK telepjelenségei is előkerültek.

Feltárásunk során igen gazdag pattintott kőanyagot gyűjtöttünk, amiben a próbaválasztásos nyersanyagtól az eldobott eszközökig a kőszerszámítás és-használat minden fázisa jelen van.⁸¹

Az ásatás során bejártuk a kavicsbányától É-ra található Polányi rétek dűlőt, ahol szintén gazdag leletanyagot figyelünk meg. Valószínűleg a lelőhely ebbe az irányba folytatódik. Az itt gyűjtött pattintott kövek alapján feltételezhető, hogy ebbe az irányba sűrűsödik a lelőhely neolitikus korú része.

Munkatársak: Horváth Péter, Maróti Eszter, Vámos Péter, (régésztechnikusok), Isztin Gyula, Körmendy Tibor, Lukács Gábor (geodéták).

HORNOK PÉTER – NAGY GERGELY

298. Szabadszentkirály, Gerdei árok partja (KÖH 32530)

(Baranya megye) Ró

A fémkeresősök által évtizedek óta rabolt római lelőhelyen 2009-ben légi régészeti kutatás által vált ismertté néhány épület, amely a korábbi, villagazdaságként való értelmezést erősítette. A légi felvételek térképre szerkesztését követően 2014 elején került sor az első szisztematikus terepbejárásokra. A lelőhely lehatárolásán túl egy épület kiszántott maradványait is rögzíthettük. Márciusban rövid leletmentő ásatással igazolhattuk, hogy a maradványok egy római épülethez tartoznak. Az év folyamán robotrepülő légi fényképezésre (Aeroart-Légikép Kft.), további terepbejárásokra és fémdetektoros kutatásra került sor. Októberben folytattuk a tavaszi szelvény kutatását. A két rövid ideig tartó feltárás szerint egy nagyobb méretű, de a kisebb szelvények miatt szerkezetében csak részben ismert római épületet kutattunk. A környék építőanyagban szegény volta miatt sajnos a falakat szinte teljesen kitermelték, a legtöbb helyen csupán az alapárkokba töltött törmelékkel és padló-alapozásokkal számolhatunk, mely a kronológiai kérdések tisztázását is megnehezíti. Az ásatás dokumentálásában rendszer-szinten alkalmaztunk fénykép-alapú 3D modellezést. Az ásatással párhuzamosan 6 ha terület magnetométeres felmérésére is sor került (MNM-NÖK). Eddigi eredményeink arra utalnak, hogy a lelőhely vicus-jellege meghatározóbb szerepet játszhatott egy esetleges késő római kor villagazdasággal szemben.

KOVALICZKY GERGELY – SZABÓ MÁTÉ

299. Szada, Pusztaszentjakab (MRT 11. k. 21 / 6. és 9. lh., KÖH 26296) (Pest megye) Ő, B, Sza, A, Á, Kk, I

A lelőhelyen két egymást követő évben végeztünk feltárást. A MOL HU-SK DN 800 gázszállító tranzit vezeték munkálatai kapcsán, 2013. szeptember 2.–december 5. között megelőző feltárást, a MOL Barátság 1. kőolajvezeték felújítási munkálatai kapcsán, 2014. április 10.–július 15. között régészeti megfigyelés során végzett bontómunkát végeztünk.

A kisajátítás és kivitelezés ütemének megfelelően a munkaterületet mindkét évben több szakaszban kaptuk meg munkavégzésre, a gépi humusztolás az egyes nyomvonalszakaszokon belül is többfázisú volt. A két nyomvonal egymás mellett haladt, szélességük 5 m, illetve 3,5–4 m volt. A 21/6. és 9. lelőhelyek egymást részben átfedve hosszan húzódnak Mogyórod és Szada települések közt, a Szódrákosi-pataktól D-re emelkedő sík területen. A középkori pusztatemplom és a templom körüli temető egy kisebb kiemelkedésen található. A munkaterületen az altalaj sárga homokos, részben sóderes volt, néhány nagyobb humuszlencsével. Az objektumokat a szelvényfal közelsége, a vezetékfektetés rézsúja és a mélységi korlát miatt csak részben bontottuk és dokumentáltuk.

Munkánkat a kiterjedt felületű lelőhely ÉNy-i végének bontásával kezdtük meg 2013. szeptember 2-án. Az első ütemben a kompresszorállomáshoz csatlakozó leágazásig tartó nyomvonalszakasz bontását, dokumentálását, geodéziai mérését végeztük el 2013. október 24-ig. A lehumusztolt terület nagysága itt 2715 m². Egyetlen helyen kértünk bővítést, a nyomvonalszakaszról kilógó 14. objektumnál. A rábontást az indokolta, hogy itt egy jelentős belméretű földbe mélyített, 10–11. századi lakóépítmény került a napvilágra. Ezen a nyomvonalszakaszon egy modern, használaton kívüli közművezeték miatt több objektumot is csak részlegesen tudtunk feltárni. A közművezeték kiváltására nem került sor. Az ásatási felület egyenetlenül volt fedett: az ÉNy-i végén nagyobb objektumsűrűséget regisztráltunk, a leágazás felé haladva, egy egykori vízmosás után a homokos altalajban már csak szórványosan találtunk árkokat és pár gödört.

Az ÉNy-i felületen összesen 75 objektum került kibontásra. A feltárt jelenségek több korszakhoz tartoztak, bár a keltezéskülső lelet nélküli jelenségek száma nagy volt. Az objektumok egy része a bronzkorra keltezhető: egy urna mállékony peremrészre másodlagos helyzetben, kimozdítva került elő, körülötte kalcinált csontok voltak. Egy szinte teljesen ép urnát a nyomvonal mentén sorakozó, használaton kívüli villanyoszlopok egyikeként kidöntése során, az alapozásban talált meg a munkagép kezelő. Az urnát a gép törte össze, darabjait begyűjtöttük. A bronzkorra még néhány árok és két bizonytalan funkciójú, földbe ásott építmény volt keltezhető. A területet a kora Árpád-kortól (10–11. század) kezdve a késő középkorig folyamatosan lakták, sőt az ezt közvetlenül megelőző időszakból, a 8–9. századból is került elő néhány objektum, például egy kőtűzhelyes ház. Pontosabb kelteztést a kerámiaanyag nem tesz lehetővé. 10–11. századi a 14. és a 45. ház, az egyikben kőből rakott tüzelőberendezés volt, másikban csak egy vékony, átégett, agyagos tüzelőfelületet találtunk. Leletanyag legnagyobb részt kerámia volt, a 14. házban bronz karikaékszer és vaspenge is volt. A lelet nélküli objektumok nagyobb része árok.

A kompresszorállomáshoz csatlakozó leágazástól DK felé haladva a régészeti jelenségekkel fedett nyomvonalszakaszt a pusztatemplom körüli temetőtől É-ra és az attól D-re eső felületekre tagolhatjuk. Külön területi egységet képez a sír-

⁸¹ A feltárásokon előkerült kőszerszámításokról részletesen lásd: Nagy Gergely: Sorkikápolna, Dombi-dűlő (Kavicsbánya) újkőkori pattintott kőleleteiről (Előzetes jelentés). In: Kvassay Judit szerk.: Régészeti kutatások Magyarországon 2011–2014. Budapest 2016, 5–17.